

Wprowadzenie

Romantyzm, pojmowany jako początek nowego myślenia o człowieku i świecie, był także przewrotem kopernikańskim w refleksji o literaturze. To, co nowe, uwidaczniało się w sferze ideowej, aksjologicznej, mentalnej, ale odzwierciedleniem swoistości romantyzmu stawały się też modyfikacje w dziedzinie poetycko-estetycznej. Ważnym zwiastunem zmian artystyczno-światopoglądowych było powstawanie nowych gatunków literackich oraz twórcze modyfikowanie zastanych form wypowiedzi. Romantycy wchodzili w dialog z dziedzictwem klasycyzmu, sentymentalizmu i innych tendencji artystycznych, tworząc nowe gatunki, które pozwalały ukazać złożoną mentalność podmiotu romantycznego oraz jego zsubiektywizowaną wizję rzeczywistości.

Mimo że problematyka romantycznej genologii wydaje się szczególnie interesująca, nie wszystkie jej konteksty i aspekty zostały dotąd rozpoznane. W ostatnich latach nie powstała też żadna monografia zbierająca współczesną refleksję na ten temat. U genezy niniejszej publikacji legło przekonanie o potrzebie dyskusji nad złożoną problematyką rodzajów i gatunków literackich w romantyzmie, do której zaprosiliśmy badaczy tego okresu oraz przedstawicieli innych dziedzin literaturoznawstwa. Monografia, którą przygotowaliśmy, jest pokłosem namysłu nad romantycznym gatunkiem – powieścią poetycką, balladą, poemą, poematem dygresyjnym, listem, dramatem, formami literackimi należącymi do szeroko rozumianej intymistyki romantycznej, ale także mniej rozpoznanymi formami, takimi jak: kazanie, zdanie, uwaga, *zibaldone* czy szopka. W poszczególnych tekstach autorzy przyglądają się, w jaki sposób romantycy przyswajali i przekształcali formy klasyczne, jak dialogowali z poetkami normatywnymi, jak edukacja klasyczna twórców nowego prądu kształtowała ich myślenie w sferze poetyki. Artykuły dotyczące np. ballady (jak by się wydawało, świetnie rozpoznanej) pokazują ten emblematyczny dla epoki gatunek w zupełnie nowym świetle, w dialogu z dotychczasowymi dokonaniem

badawczymi. To, co zdawałoby się doskonale zbadane, wymaga wciąż bowiem weryfikacji i uzupełnień. Tak dzieje się choćby w przypadku cech morfologicznych romantycznego romansu czy fantazji dramatycznej. Autorzy pytają też, czy takie popularne w epoce formy jak sen, widzenie, zachwycenie mogą być traktowane jako odrębne gatunki. Czym w ogóle jest gatunek dla romantycznej świadomości?

Na pewno dużym zaskoczeniem dla Czytelników będzie wysoka reprezentacja artykułów o formach prozatorskich – to one, jak się wydaje, przyciągają bardziej uwagę współczesnych badaczy niż tak mocno ugruntowane w świadomości romantycznej genologii gatunki liryczne. Czy sprawił to przypadek, czy istotnie szukamy w romantyzmie form gatunkowych mniej rozpoznanych? Czy – jeśli spojrzeć na ten fenomen z innej jeszcze strony – nowsze badania nad romantyzmem potwierdzają pluralistyczny i wielowymiarowy obraz epoki także w sferze wyborów gatunkowych?

Założenia książki wynikają z jednej strony z potrzeby objęcia refleksją początków polskiego romantyzmu jako radykalnego przełomu w myśleniu o gatunkach, swobodzie twórczej wyrażającej się w hybrydyczności form artystycznych, skłonności do rozpatrywania literatury w kategoriach szeroko pojmowanego „dzieła otwartego”, z drugiej – z dojmującego braku komplementarnych opracowań na temat genologii romantycznej. Romantycy nie pisali podręczników poetyki, stworzyli jednak własne wyraziste formuły tworzenia gatunków. Burząc schematy, budowali nowe normy i wzorce. Dali początek nowoczesnemu pojmowaniu gatunku jako wyrazu nie tylko konwencji, lecz także oryginalności twórczej, indywidualizmu, fantazji, szeroko pojętej artystycznej osobowości – stąd zdecydowaliśmy się w obręb tomu włączyć kilka artykułów dotyczących literatury poromantycznej, które wskazują jej zadłużenie w romantycznej genologii.

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelników – jak to zwykle bywa w przypadku podobnych, zbiorowych monografii, tworzonych przez przedstawicieli różnych orientacji badawczych – nie ma ambicji systematyzacji, rozstrzygnięć, ujednolicień. Swoją misję spełni, jeśli stanie się pretekstem do dalszych rozważań na temat romantycznych form gatunkowych i rodzajowych. Jeśli wzbogaci współczesną refleksję na temat kwestii ważnych dla badań nad romantyzmem.

*Ewa Hoffmann-Piotrowska
Olaf Kryowski*